

מראי מקומות- עבודה זרה נ"ב

(א) סברא הוא, מדעובד כוכבים עד שתעבד, דישאל אסורה מיד- פי' החי' הר"ן, דכיון דהוצרך הגמ' להקיש אלוה לכלים, א"כ משמע דבלא ההיקש ה"א דאלוה מתסר מיד. וכיון שכן, י"ל דסברא הוא דדוקא בנכרי דהקישא הכתוב, אבל ע"ז של ישראל, דמצינו דחמור לענין דאין שייך בה ביטול, י"ל דגם חמור לענין זה דחל בה איסורו מיד. אולם עכ"ז הק' הגמ' דאולי למה שהחמיר בה הכתוב החמיר בה, אבל לגבי דין חלות איסורו בא זה וגילה ע"ז, והוי כמו ע"ז של גוי דאינו אסור עד שנעבד.

(ה) כל המעמיד דיין שאינו הגון כאילו נוטע אשורה בישראל- פי' הריטב"א, שכשם שאין השכינה שורה במקום ע"ז, כך אין אלקים נצב בעדת דיין שאינו הגון. ומה דאי' דבמקום ת"ח הו"ל כאילו נוטע אשורה אצל מזבח, פי' הריטב"א שהוא משום דכשם שמזבח מכפר מחבב ומזיח, כך ת"ח. ופי' המהרש"א בסנהדרין (ז:), דהדמיון לנטיעת אשירה היינו דהדיין מומחה נקרא על שם ד', משום שכל הדין דין אמת נעשה שותף להקב"ה. וא"כ, כמו דהנוטע אשירה אצל מזבח ד', הוא נותן מקום ח"ו לאלהים אחרים אצל אלקים קדושים, כך המעמיד דיין שאינו הגון במקום שיש דיין הגון, נותן מקום לאלהי כסף אצל דיין מומחה.

(ב) אימא דישאל כלל וכלל לא- ק', למה נאמר דאינו נאסר כלל. וכ' הריטב"א דלפי שישראל באמת אינו בוטח בע"ז לעולם, ממילא יש מקום לומר שלא יאסר.

(ו) ואלא אליבא דר' ישמעאל דאמר אסורה מיד, מאי, משמשין ממשמשין גמרינן, וכו'- כ' הר"ן (כד. בדפיו) בשם הרמב"ן דאיכא למיבעי גם אליבא דר"ע שאלה דומה לזה, דהיינו משמשי ע"ז של ישראל, האם יש להם ביטול או לא, דאי משמשין ממשמשי ע"ז למדין, א"כ יש לומר דשייך בהם ביטול, כמו דאי' במשמשי ע"ז של גוי, או דלמא מן הע"ז עצמה של הישראל גמרי', וכמו שהע"ז עצמה אין בה ביטול, י"ל דה"ה משמשיה. והביא מהראב"ד דיש להוכיח דין זה מהא דכתי' ונתצתם את מזבחותם, דקיי"ל דכיון דא"י ירושת ישראל הוא, ממילא הוי של ישראל ואין שייך בה ביטול. ולכא' המזבח אינו אלא משמש ע"ז, וא"כ לכא' יש להביא רא' מזה דאין לה ביטול. אבל הר"ן כ' דאין רא' משם, דאולי שם היו הגוים שלוחים רק כדי לעבוד על המזבחות, ולא לבטלם, וא"כ אין מי שיבטלם, וממילא אסורין [וק"ק, לנקוט כל גוי מהרחוב ולבטלו, ולמה צריך לנתוצתם, וצ"ע].

(ג) השתא גניזה בעיא- כ' החזון איש (יו"ד ס', י"ח) דדין זה של גניזה ר"ל חיוב ביעור ע"ז, וחיוב זה הוא לגדעו ולקלקל צורתו, ועוד נתחייבנו לאבד שבריה מן העולם. וכ' דנראה דחיוב זה הוא מדאורייתא, ולא משום דלא לייתי לידי תקלה, שהרי לולב של ע"ז של ישראל לא יצא, משום דכתותי מכתת שיעורי', ואי החיוב גניזה מדין תקלה, לא שייך לומר בשביל זה כתותי מכתת, אע"כ דחייבה התורה לבערה מן העולם.

(ז) ר' המנונא משום טומאה ישנה קא מיבעיא לי- כ' ר' חננאל דאה"נ, שאלת הגמ' הוא גם לענין עשה כלי מעיקרא, אלא דמה שנקט שאלה זו דוקא, היינו משום דרוצה לשאול גם לענין טומאה ישנה. אבל כ' התוס' רי"ד דעשה כלי לע"ז ודאי לא איצטריך למבעיא, דודאי אינו אסור עד שיעבד, דדוקא הע"ז

(ד) מנין לעובד כוכבים שפוסל אלוהו, וכו'- הק' בחי' הר"ן, איך היו הגוים שבא"י יכולים לפסול אלהות שלהם, הא אמרי' לקמן דא"י היו ירושה לישראל מאבותיהם, וגוים שהיו בתוכה, כשהיו עובדים ע"ז, היו עושין כן בשליחות דישאל עבוד, והויא לי' ע"ז של ישראל ואינה בטלה עולמית. ותי' בשם הרמב"ן דהני מילי כגון אשירה, דמחוברת לקרקע, ולכן הוי בכלל הירושה, ומש"ה טעונה שריפה דוקא. אבל ממון של האמוריים המטלטל, שלהם היו עד שעת כיבוש, ומש"ה היו יכולין לבטל הע"ז שלהם המטלטלת.

עצמה של ישראל אינו אסור עד שיעבד, ולא משמשיה.

(ב) **כלים ששימשו בבית חוניו, וכו' - הק' החזון איש** (יו"ד ס', כ"א), הלא כלים ששימשו בהן להדיוט אין משתמשין בהן לגבוה, ועוד הלא צריך עשי' לשמה, וא"כ איך שייך להשתמש בכלים אלו במקדש (אף מלבד שנשתמשו בהם בבית חוניו). וכ' דנראה דאם בית חוניו לגבוה, א"כ בשעה שמקדיש הכלי חלה עליו קדושה גמורה, וכמו שהבהמות שהוא מקדיש שפיר קדשי, כדאי' במנחות (קט.), וה"נ מסתמא הכלים קדשי קדושה גמורה, והמקדיש סובר להקדישן קדושה גמורה. וא"כ, כל שאלת הגמ' הוא רק לענין דאולי הכלים מאיסי לגבוה, כיון דשימש בהן לעבירה, אבל שפיר חשיב קדושתן לשמה. וגם נחשב שימוש לגבוה, ולא שימוש להדיוט, דהא סכ"ס הוא משתמש בה בשביל גבוה, אלא דעושה אותה באופן עבירה, אבל עכ"פ אי"ז נחשב משתמש להדיוט.

(ג) **ברוך אתה לשמים שהחזרת לי אבדתי, הכנו שגגנו, והקדשנו שהקדשנו אחרים תחתיהם - הק' המהר"ם**, נהי דיש לפרש הקרא כן, וא"כ אין רא' מהפסוק דלא גגנו, אבל מהו דדאי' מהפסוק דגגנו, אולי באמת הביאור בהקרא הוא כפשוטו, דהטבילום והשתמשו בהם. ותי' דס"ל דלשון הכונו לא משמע לשון טבילה, אלא לשון גניזה.

(ד) **והקדשנום דאקדשינהו - פרש"י**, אלמא כיון דמדאורייתא לא מתסרי, דהא הקדש נינהו ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו, אינהו נמי לא גזרי עלייהו. והק' הרמב"ן, אף דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, מ"מ ע"י מעשה אדם אוסר דבר שאינו שלו. ותי' דאיכא מ"ד דרק ע"י מעשה גדול אדם אוסר דבר שאינו שלו, אבל אי"ז נחשב מעשה גדול אלא מעשה קטן, ולכן שפיר אוסר דבר שאינו שלו בכה"ג. עוד תי' בשם הראב"ד, דכי אמרי' דאם עושה בה מעשה דאוסרה להדיוט, זהו רק אם עושה המעשה לשם ע"ז עצמה או לשם תקרובת ע"ז, אבל אם עושה לשם משמשי ע"ז, בזה לא אמרי' דיכול לאסור, אף ע"י מעשה. וע"ע בריטב"א דכ' דהאי מקשה ס"ל דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואפי' ע"י מעשה.

(ח) **חזרו לטומאתן ישנה - פרש"י**, אם שברן כדי לטהרן, וחזרו לריתכן לע"ז, ועדיין לא נשתמשו בהם, מי הדר לטומאתה קמייטא או לא. וע' בתוס' רי"ד דחולק על פרש"י, וכ' דמה צורך שיחזרו וריתכו לשם ע"ז, אפי' ריתכו נמי לצורכן חזרו לטומאה ישנה, וזהו שאלת הגמ', האם חזרו לטומאה ישנה בזה גופא דחזרו וריתכן לצורכן, או דוקא אם עובד אותה חזרו לטומאתה ישנה.

(ט) **כי קא מיבעיא לי תקרובת לעבודת כוכבים של אוכלין מאי, כיון דאיסורי' לא בטיל... טומאה נמי לא בטלה, וכו' - הק' הראב"ד**, ע"ז דישאל שבטלה גוי, דג"כ לא בטיל איסורי', ג"כ תיבעי דאולי נתבטל טומאתו, ומ"ש. ותי' דלגבי ע"ז דישאל לא מצינו דביטול יכול להועיל כלל, אבל הכא, כיון דביטול מהני לגבי ע"ז עצמה ומשמשיה, י"ל דאנהי נמי לגבי תקרובת לבטולי טומאתן מיהא, אף שאינו יכול לבטל האיסור, או דלמא לא מהניא כלל.

(י) **של אוכלין - פרש"י**, דמה דנקט הגמ' של אוכלין, היינו משום דבטומאה דאורייתא לית להו טהרה במקוה, א"כ לא נימא בהו דכי היכי דבשאר טומאות סלקי, הא נמי קלה למיסק מינייהו. אבל הריטב"א כ' דאינו מחזור לפרש כן, מדלא אמר בגמ' האי מסקנא, דהסברא לומר שאינן בטלין, היינו משום דלית להו טהרה במקוה. ולכן הוא פי' דמה שמיבעיא דוקא באוכלין, היינו משום דשי' ר' יוחנן הוא דאין תקרובת נאסר אלא באוכלין, דהויא כעין פנים.

(יא) **כהנים ששימשו בבית חוניו לא ישמשו במקדש שבירושלים - כ' הרמב"ם** (ביאת מקדש ט', י"ד) דאף שכהן ששימש בבית כזה לא ישמש במקדש, מ"מ אם עבד כהן ששימש שם במקדש, בדיעבד לא פסל העבודה. וכ' הכסף משנה דטעמא דמסתבר הוא, דכיון דכל טעם פסולו הוא משום קנסא, כדאי' בסוגיין, א"כ ראוי הוא שלא לפוסלו בדיעבד.

(טו) **התם קרא אשכח ודרש, דכתי' ובאו בה פריצים וחללוהו- פי' הבעל המאור (כד. בדפי הרי"ף), דהיינו דנפקו לחולין ע"י ישראל, ומשום דיצא ע"י מעילה, דכיון דאבני מזבח בני מעילה ניהו, א"כ יוצאין לחולין ע"י המעילה. אבל בכלי שרת אין שייך זה, דכלי שרת אין יוצאין לחולין ע"י מעילה, אלא הדין הוא דאף אם מועל בה א', אם שותה חבירו ממנו אח"כ, גם הוא מועל. וביאר דנפקו לחולין ע"י ישראל, וזכה הגוים ממנו. אולם ע' ברמב"ן דהרבה להק' על בעל המאור, והוא פי' דגזה"כ הוא דיצא לחולין ע"י הגוי, דאע"פ דאין מעילה בקרקעות, מ"מ גזה"כ הוא דיצאו לחולין, וגזה"כ הוא דרך האבנים יצאו לחולין, ולא הכלי שרת.**

(טז) **והוינן בה ירושלים הוא רובא דעלמא- כ' המאירי שיש מוכיחין מכאן דהקדש שנתערב בחולין בטל ברוב, ופירשו דקו' הגמ' הוא דכיון דירושלים הוי מיעוט דעלמא, א"כ הכסף וזהב שלה בטלה ברוב. ודחה הרא"י, דכוונת הגמ' לומר דיש ללכת בתר רוב ולנקוט דאין מטבע זו של ירושלים, שכל הפורש מרובא פריש, ואין ראי' מכאן לתערובת ודאי.**

(יז) **אדעתא דעובד כוכבים פלח- פי' הראב"ד, דבאמת לא הי' עובד מפני קבלת יראתה עליו, שאם לא הי' הגוי עובדה, הוא לא הי' עובדה, והי' משברה ומוכרה, ולכן ה"ל ע"ז דגוי.**

(יח) **ישראל אינו מבטל עבודת כוכבים של עובד כוכבים, פשיטא- הק' תוס' ר' יהודה מפאריש, הא לעיל ילפי' דע"ז דישאל לא בטלה מדכתי' ושם בסתר, והא לא כתיב אלא דישאל לא בטלה וטעונה גניזה, ומהיכן פשיטא דישאל א"א לבטל ע"ז של נכרי, והניח בקו'.**